

megkövetelte beosztását a magyar költők sorában; ő maga is Csokonai és Vajda után sorakozott, Gyulaival (nem ugyan a költővel, hanem inkább a harcossal) kezét fogott s tudatosan irányította hajóját új vizekre. Az ő vezéregyénisége szinte megjelenésétől kezdve az irodalomtörténeté volt. Utjának minden állomása ismeretes, pályájának minden hajlatát kíséri nemcsak verseinek folytonos, meg nem szakadó sora, hanem élete külső eseményének pontos megrögzítése is. Az Ady-Múzeum szerkesztői sokkal kedvezőbb helyzetben vannak, mint Endrődy Sándor volt, mikor félszázadnál nagyobb időtávban szerkesztette meg Petőfi Napjait. Nagy Sándor Ady teljes költői termése s az igen gazdag irodalom alapján fogott könyve megírásához. Módszere a legszigorúbb filológiai kutatás, ennek minden mesteriségével és művészetével. Innen van az, hogy könyvének középső fejezetei nem annyira a nagyközönségnek, mint inkább a szakemberhez szólnak; végtelen becses filológiai adattár, melynek jobb helye lett volna egy szakfolyóiratban, vagy az Ady-Múzeumban. Három első és két utolsó fejezete azonban mindenki számára hozzáférhető, aki Adyt olvassa. Valóban bámulatraméltó az a higgadtság, mellyel már ma, mikor még alig szól valaki Ady mellett vagy ellen ingerültség nélkül, hűvös igazságossággal veti mérlegre az értékeket s a hibákat (— ezért bizonyos az is, hogy kétfelől fogják támadni és senki sem ad neki igazat). Minden megállapítását, minden sorát alaposan igazolja és érvekkel támogatja. Egyfelől vannak az értékek: Adylelkirtalmának művészi megnyilatkozásai, alakító-, verselő-, stílusművészete, tárgyi, formai és nyelvi újsága, szimbolizmusa; — másfelől a hibák és hiányok: Korlátlan végtelenség életmódjában, illúzióhiány, politikai radikalizmusa, egyoldalú, beteg komorsága, az egészség mosolyának hiánya, sok paradoxonás életében és jellemében, a sok negációval szemben a kielégítő pozitívumok hiánya, értelmiségének egyoldalúsága, egyoldalú egyéni lélektani képzet- és eszmekapcsolásai, melyek okai annak, hogy gyakran nehezen érthető és akadályai általános népszerűségének. Nagy Sándor igen elfogadhatóan állapít meg bizonyos tiszta, emelkedési irányzatot Ady pályájában, mind politikai, mind erkölcsi tekintetben. Hatása minden tekintet-

ben nagy és mély; hatásának ereje, mélysége és tartóssága kiválóságának egyik mértéke. Hozzátenném, amit nem eléggé hangsúlyoznak, Adynak őszinte és törhetetlen hite a maga költői küldetésében, ami hatását szinte lebirhatatlanná teszi. Nem eléggé világos és szabatos — Horváth és Földessy után — Ady szimbolizmusának fejtegetése (113—118. l.). Fogatkozása Nagy előadásának általában, hogy az adatok elaprózott sokasága nem tömörül szerves egészbe, az elrendezés miatt sok az ismétlés és a kerülő úton való okoskodás. — Végeredményül a szerző így fogalmazta meg Ady irodalomtörténeti értékét: «Az újabb magyar lírának Petőfi után a legkiválóbb, legeredetibb s legnagyobb hatású képviselője, ki tárgyban és formában egyaránt átalakította». Nem hinném, hogy a jövő ezen az ítéleten változtatni fogna; legfeljebb azt tenném hozzá, hogy hatása nem utódaiban nyilvánul — mert ezek nincsenek és nem is lehetnek — hanem az olvasóban, ki e mélyeséges, legtöbbnyire megrázó hatás alól nem vonhatja ki magát, ha komoly szándékkal merül költészetébe.

Aki Adyról elfogulatlan könyvet akar olvasni, mely sem az imádók vak tömjénezésébe, sem az ócsárlók szintén vak kárhoztatásába nem téved, aki részletes és megbízható kalauzt keres, annak jó lélekkel ajánlhatjuk Nagy Sándor könyvét. *Tolnai Vilmos.*

Tichy Kálmán : A négy évszak. (Voggenreiter-kiadás. Berlin, 1927.) Örömmel és várakozással vesszük kezünkbe az elszakított területekről hazatérő írókat, a «csak azért is» továbbfejlődő magyar élet mind újabb tanubizonyosságait. Tichy Kálmán könyvét is eleve érdekessé teszi az, hogy írója háromféle formában keresi a művészi megnyilatkozás módját: a díszek, illusztrációk is az ő kezéből erednek, tartalmában pedig vers és próza váltakozik. A könyv elolvasása után megállapíthatjuk, hogy ez a formakeresés nemcsak a kifejezés eszközeire szorítkozik.

Prózaíráseinak majdnem mindegyike más és más hangnemből indul és egymástól messze eltérő irányt mutat: nincs meg bennük a kiforrott írói egyéniség egységes jellege. A négy évszakra elnevezett ciklusok inkább megörögzített hangulatok. Líra prózában. De az ilyesmit nem szabad túlhajtani. Ha a hangulat véget ér, pontot kell tenni az írás után. Mert ha az íróval

meg is történhetik az a nem szokatlan dolog, hogy hangulata utóbb az ellenkező végtelbe csap át és tavaszt köszöntő himnuszának lelkifeszültsége diákos léhasággá oldódik, nem szabad az olvasót ilyen saltomortaléokra kényseríteni és egyetlen rövid leírás keretén belül a lírai, a köznapi és a népies próza között hintázni. (Köszöntöm azt, aki jön.) Még akkor sem, ha az írásnak «Kitépett naplójegyzet» alcímet ad. Átdolgozással nagyon szép lett volna ez: megkapó részletei vannak.

Kár, hogy az író nem válogatta meg jobban a kötetbe fölvetett írásokat. Aktuális jellegű, múltó értékű, bár ötletesen frott újságcikkek, akármilyen kedvesen hatnak a maguk idején, nem mindig olvadnak bele szerencsésen egy kötetbe, amelyből az író egyéniségének egységesen kellene kidimorodnia. Legáltalában is át kellene rostálni, össze kellene hangolni, hogy az ilyen szavak, mint «fess», «frizéroz», kimaradjanak belőlük. Még az is elkerülhető volna, hogy az olvasó kétségtelenül felismerhető remniscenciákat fedezzen fel. S ha már az ember szereti Rostand-t, ne beszéljen cyranói *tégláról*, hanem maradjon meg a cyranói fáhasábnál.

Hogy ennyire számbavesszük a fogyatkozásokat, az azért van, mert a könyvet nem lehet egy-két szóval «elintézni». Tichy Kálmán tud írni. Prózája dallamos, sok helyen költői szárnyalású. Dúskál a szavakban, játszik velük, csillogtatja őket. Szókinése oly bőséges, hogy ugyanazt a gondolatot többszörösen variálja, fokozza, anélkül, hogy a divatos szóújítás, vagy erőszakolt kapcsolat segítségével szorulna.

Allegorikus és symbolikus meséi szépek, bár néhol nehezen érthetők. Szymbolismusa néha miszticizmussá homályosul, másutt túlonúl zsúfolja a képeket. Így a Különös Országban a bolygó hollandi szerepeltetése az ismeretlen hajós gyanánt teljesen fölösleges és zavaróan hat.

A kedélyes, derűs tréfában otthonos (A zivatargyáros, Egyszavú Egon, Mihályrendet csinál), íróniája könnyed, de ahol cinikus, ott bántó. (Látogatás.) Legőszintébb és legmeggyőzőbb akkor, ha a meleg érzés hangján beszél. Az emberszeretet szava könyvében uralkodó hang és a természet szépségeit minden változatban rajongva ünnepli. Mind a négy évszakban egyformán tud gyönyörködni, finom megfigyelései vannak és ha akar, szép, egységes hangu-

latot tud adni. Az «Ősz, Sajóvölgy, Alkonyat» olyan, mint egy borongós őszi tájkép, figurális elemekkel. Egészen szép.

Utóljára hagytam verseit, mert azok a legszebbek. Mély érzés hevít a verselésre, pazar szókinése a lüktető sorokban szinte túlrad, erőteljes, anélkül, hogy erőltetett volna. És itt a legégyenibb. A prózában is gyakori alliterációi és gondolatrítmusa verseiben még jobban érvényesül. *R. Kozma Ilona.*

Gyorskocsin Erdélyben. (Kutatások, rajzok, emlékezősek. Irta: Siklóssy László. Egykori illusztrációkkal és Haranghy Jenő rajzaival. Pásztortűz-könyvtár. 10. sz. Cluj-Kolozsvár, 1927, 140 l. Minerva-kiadás. Bp., a Studium-könyvesbolt bizománya.)

Az újabkori magyar műgyűjtés lelkes megszervezője s a művelődéstörténeti kuriózumok buzgó kutatója, Siklóssy László ismét jó nyalábra való érdekességgel kedveskedik a tárgyköre iránt fogékony olvasónak. Könyve címlapján csak «gyorskocsin» való utazást ígér ugyan és így is kezdődik a multba való kirándulás, de alighogy megismerkedünk a százévelőtti alkalmatossággal s alig kísértük el Vahot Imrét Kolozsvárra, a szerző átültet bennünket időgépére és szeszélyes ötletességgel mutatja be a letűnt századok különlegeségeit.

Utunk előbb a középkori Bécsbe vezet, ahol egy erdélyi származású ötvösművészcsalád sorsával ismerkedünk meg, majd egykorú adatok alapján XVI. századi «eleink»-ről megtudjuk, hogy legdivatosabb ajándéktárgyaik a nemesfémből készült poharak és gyűrűk voltak. Azután Oláh Miklós «istoriás»-kárpitjai (gobelinjei) elé kalauzol a szerző, meg a rejtelmes «unikornis» titkaiba és a «krinolin» történetébe avat be. Közben a régmúlt idők bűvészeről, Boscoról, «táncos pőspökeink»-ről, az exlibrisekről és még sok más érdekes személyről s tárgyról tudunk meg jellemző apróságokat Siklóssy kellemes előadásában.

A csinos kiállítású kötet hatását fokozzák a stilszerű fejlécek és a régi képek nyomán készült ízléses fénynyomatok. A tizenhét fejezetre oszló, kedves könyv megérdemelte volna, hogy tartalomjegyzéket is mellékeljenek hozzá.

V. M.

Bartalis János lírája. A világháború elején egyik fővárosi folyóiratban ta-